

УДК 339.341

Таран Г.В.
аспірант

Одеського національного політехнічного університету

СЦЕНАРНІ МОДЕЛІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто сценарії розвитку інноваційної діяльності щодо підприємницького сектору економіки України, їх зміст і відмінності. Запропоновано сценарну модель (групу), що передбачає урахування впливу на процес активізації інноваційної діяльності різних критичних факторів.

Ключові слова: сценарні моделі (групи) розвитку, інноваційна діяльність.

Таран Г.В. СЦЕНАРНЫЕ МОДЕЛИ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрены сценарии развития инновационной деятельности для предпринимательского сектора экономики Украины, их содержание и различия. Предложена сценарная модель (группа), предусматривающая учет влияния на процесс активизации инновационной деятельности разных критических факторов.

Ключевые слова: сценарные модели (группы) развития, инновационная деятельность.

Taran G.V. SCENARIO MODELS OF ACTIVATION OF INNOVATIVE ACTIVITY

In the article the scenarios of development of innovative activity are considered in the enterprise sector of economy of Ukraine, their maintenance and distinctions. Offered scenario model (group), foreseeing the account of influence on the process of activation of innovative activity of different critical factors.

Keywords: scenariomodels (groups) development, innovative activity.

Постановка проблеми. У Стратегії інноваційного розвитку економіки України у період до 2020 р. засвідчено, що за умов проведення цілеспрямованої інноваційної політики, приведення у відповідність до неї підприємницької діяльності, здійснення реальних кроків у напрямку реалізації необхідних структурних змін в економіці та технологічної модернізації виробництва приріст ВВП від інноваційної діяльності складе 7–8%, тобто 7565 млн. грн. (94571*0,08) [1]. Тому основним завданням розвитку інноваційної діяльності підприємницького сектору економіки України є визначення ймовірних змін інноваційного контексту підприємницької діяльності у рамках найбільш вірогідних сценаріїв економічного розвитку та впровадження у життя найпрогресивніших з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і розвитку інноваційних систем від мікро- до макrorівня, а також питання активізації інноваційної діяльності розглядаються у ряді праць зарубіжних учених – Д. Белла, Б. Лундвала, Р. Нельсона, Б. Твісса, Д. Фрімена, Й. Шумпетера та ін. Дані питання знайшли відображення в дослідженнях вітчизняних учених, серед яких відмітимо роботи по теоретико-технологічним аспектам технологічних змін Ю.М. Бажала, методологічні основи розробки державних науково-технічних програм і створення національних інноваційних систем О.І. Амоши, В.М. Геєця, М.М. Якубовського, В.П. Семиноженка, А.С. Гальчинського, прогностичні розробки науково-технічного та інноваційного розвитку України колективом авторів Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України Л.І. Федулової тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на численні дослідження проблем інноваційного розвитку систем різного рівня, у вітчизняній економічній науці досі має місце недостатня розробленість інструментарію реалізації інноваційного сценарію розвитку економіки країни, особливо підприємницького сектору.

Мета статті полягає у запропонованні сценарної моделі (групи), що враховує вплив критичних факторів на процес активізації інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У рамках дослідження розглянуто декілька потенційних сценаріїв (моделей) у складі сценарних груп (СГ)* прогнозів розвитку світової та вітчизняної економіки щодо інноватизації до 2020–2030 рр. (табл. 1).

Наведені вище СГ представляють різні варіанти розвитку подій і включають дві-три сценарні моделі. Усі моделі (сценарії) можна поєднати у три категорії: оптимістичну, песимістичну і середню (як правило, найбільш ймовірну). До песимістичної можна віднести інерційне (СГ № № III, IV), консервативне (СГ № V), інфляційне відновлення (СГ № I); до середнього – комплексний (СГ № IV) сценарій фінансової реструктуризації (СГ № I), соціально-консервативний сценарій (СГ № II), мобілізаційний (СГ № III), помірно-інтенсивний; до оптимістичного – сценарій індустріальної модернізації (СГ № II), інноваційний (СГ № IV), інтенсивний (СГ № V).

З точки зору активізації інноваційної діяльності у підприємницькому секторі економіки та подолання асиметрії у контексті реалізації концепції сталого розвитку держави найбільш релевантними сценарними групами є II, IV й V. З них найбільш перспективними та цікавими, на нашу думку, є IV і V, з яких можна виділити інерційний, комплексний та інноваційний (інтенсивний) сценарії, об'єднав їх із удосконаленням, згідно з метою нашого дослідження, у VI сценарну групу «Активізації підприємницького сектору економіки щодо інноваційної діяльності» (табл. 2).

VI СГ. Запропонована шоста сценарна група передбачає урахування впливу на розвиток подій декількох важливих критичних факторів на процес активізації інноваційної діяльності у підприємстві. Це: 1) наявність державної підтримки та ефективність впливу заходів підтримки та держрегулювання на інноваційну спрямованість підприємництва; 2) інвестиційна політика, інвестиційний клімат, доступ до фінансових ресурсів; 3) наявність і ступінь розвитку інноваційної та підприємницької інфраструктур; 4) ступінь інтеграції у світову економіку.

Комбінації виділених критичних факторів відображають конкурентні переваги щодо розвитку інноваційної активності підприємницького сектору України, з одного боку, та існуючі перешкоди – з іншого.

У рамках СГ передбачається реалізація трьох сценаріїв (послідовно або вибірково):

1. Інерційний. Приймаючи до уваги сучасну економічну кризу, для цього варіанту характерні фактична відсутність державної підтримки підприємництва щодо інноваційної діяльності, відсутність діючих механізмів фінансування і залучення фінансових ресурсів, що сприяє зниженню приватної ініціативи та активності інвесторів (фондів).

Маючи на увазі курс інтеграції у світову економіку як споживача, і на умовах, коли низька ефективність заходів державної підтримки не сприяє реалізації інноваційного потенціалу, країна втрачає потенціал «експорту інновацій», і транснаціональні компанії починають повністю контролювати вітчизняний ринок. Припускає, що подальший розвиток української економіки не орієнтований на інноваційний шлях.

Таблиця 1

Сценарії активізації підприємницького сектору економіки щодо інноваційної діяльності

СГ ¹	№	Назва сценарію	Джерело	Короткий зміст
I	1	Сценарій «інфляційного відновлення»	Сценарні прогнози розвитку глобальної економіки до 2030 р. [2; 3, с. 522]	Припускає прискорений економічний ріст і технологічну модернізацію на базі проведення політики «дешевих грошей».
	2	Сценарій «фінансової реструктуризації»		Припускає проведення політики фінансового оздоровлення в ключових країнах, що веде до вповільнення росту в найближчому десятилітті й перенесенню початку нової технологічної хвилі на середину 2020 рр.
II	1	Сценарій індустріальної модернізації	Сценарії стійкого збалансованого росту економіки [4]	Передбачає активізацію державних інвестицій, у першу чергу в створення інфраструктури, підтримку системи інститутів розвитку; проведення помірної-активної політики запозичень; відмова від підвищення податків на несировинний бізнес.
	2	Соціально-консервативний сценарій		Передбачає проведення помірної твердої бюджетної політики, податкової реформи, що забезпечує підвищення навантаження на доходи й споживання населення; факторами стабільності платіжного балансу стають одночасно приплив прямих іноземних інвестицій і більший обсяг експорту сировини у порівнянні зі сценарієм індустріальної модернізації.
III	1	Інерційний	Концепція соціальної держави [5]	Зберігає всі сформовані негативні й позитивні тенденції розвитку (падіння)
	2	Мобілізаційний		Припускає реактивну адаптацію до екстенсивних методів ведення господарства, зберігаючи застарілу техніко-технологічну базу виробництва
	3	Інноваційний		Орієнтований на постійне нарощування інвестицій у новітні, розробку й впровадження нової техніки, технології, наукові дослідження, а також принципове відновлення всієї системи трудових відносин, перетворення їх у партнерські.
IV	1	Інерційний	Стратегія регіональної промислової політики розвитку малих та середніх підприємств [6]	Темпи розвитку малих підприємств у промисловому секторі зберігаються, а проблеми, що стримують їхній ріст, залишаються.
	2	Комплексний		Темпи розвитку малих виробничих підприємств збільшуються за рахунок системної підтримки з боку регіональної та місцевої влади.
	3	Інноваційний		Темпи розвитку малих виробничих підприємств збільшуються завдяки комплексному розвитку інноваційної інфраструктури малого й середнього бізнесу та реалізації регіональних і муніципальних цільових програм підтримки на системній основі.
V	1	Консервативний	Базові сценарії розвитку регіональної інноваційної системи до 2020 р. [7–9]	Не передбачається радикального рішення хронічних проблем та зміни темпів інноваційного розвитку.
	2	Інтенсивний		Передбачається постійне нарощування потенціалу інноваційного розвитку регіону.

¹ СГ – сценарна група – множина вірогідних сценаріїв (сценарних прогнозів), об'єднаних загальною концепцією, спрямованих на рішення (тлумачення, прогноз розвитку) певної проблеми (авт. ред.)

Таблиця 2

VI сценарна група активізації підприємницького сектору економіки щодо інноваційної діяльності

СГ	№	Назва сценарію	Джерело	Короткий зміст
VI	1	Інерційний	Активізація підприємницького сектору економіки щодо інноваційної діяльності (авт. розробка)	Безсистемна неефективна державна підтримка підприємницького сектору або її відсутність, курс інтеграції у світову економіку як споживача не сприяє реалізації інноваційного потенціалу, країна втрачає потенціал «експорту інновацій». Припускає, що подальший розвиток української економіки не буде інноваційним.
	2	Помірно-інтенсивний		Передбачає реальну підтримку з боку держави, діючі механізми фінансування й захист інвестицій, пільгові умови здійснення інноваційної діяльності; проведення протекціоністської політики стосовно вітчизняних виробників та інноваторів, активну реалізацію програми імпортозаміщення, посилення регуляторної функції держави, уведення ряду заходів, що обмежують поглинання глобальними компаніями вітчизняного інноваційного потенціалу.
	3	Інноваційний		Передбачає активний розвиток інноваційної інфраструктури, дієву державну підтримку зі створенням сприятливого середовища для ведення бізнесу й активізації інноваційної діяльності, розвиток сфери венчурного фінансування; створення інкубаторів, стартапів і спінофф-компаній і фондів при ВНЗ; підвищення уваги до питань захисту інтелектуальної власності й зростання доходів від продажу ліцензій; ріст доходу від експорту продуктів, що тиражуються, і розширення глобальної присутності українських інноваційних розробок, товарів, компаній і т. д.

2. Помірно-інтенсивний, або комплексний, припускає активну реальну підтримку з боку влади, діючі механізми фінансування і захист інвестицій, пільгові умови здійснення інноваційної діяльності, а також проведення протекціоністської політики до вітчизняних виробників та інноваторів, реалізацію програми імпортозаміщення, посилення регуляторної функції держави, введення ряду заходів, що обмежують поглинання глобальними компаніями вітчизняних інноваційного потенціалу й економіки.

3. Інноваційний, або проривний, передбачає розвиток інноваційної інфраструктури, дієву державну підтримку зі створенням сприятливого середовища для ведення бізнесу та активізації інноваційної діяльності, стимулювання приватної ініціативи, інвестиції у R&D, збільшення витрат на створення, реалізацію імпортозаміщення у формі підтримки державою нових продуктів у видах економічної діяльності, що мають перспективи на глобальному ринку; розвиток сфери венчурного фінансування; створення інкубаторів, акселераторів і фондів при ВНЗ; підвищення уваги до питань захисту інтелектуальної власності та зростання доходів від продажу ліцензій; збільшення доходу від експорту нових продуктів і розширення глобальної присутності українських інноваційних розробок, товарів, компаній тощо.

Одна з основних ідей інноваційно-оптимістичного сценарію полягає в тому, що держава використовує заходи комплексної підтримки, поступово скорочує свою присутність на ринку інноваційних товарів і послуг, зростання видів економічної діяльності відбувається надалі за рахунок ринкових механізмів. У межах даного сценарію зусилля держави повинні бути зосереджені на створенні прозорого й конкурентного середовища ведення бізнесу, на освітніх ініціативах, на комплексних та адресних заходах. Базовою умовою для реалізації даного сценарію є послідовність у реалізації стратегії поліпшення умов ведення бізнесу та підвищення позиції України у відповідних міжнародних рейтингах. Стабільність національної фінансової системи і довіра до ключових державних інститутів – необхідна умова залучення інвестицій для в інноваційну діяльність. В умовах сприятливої макроекономічної ситуації вартість залучення капіталу і позикового фінансування знижується, підприємства зможуть збільшити витрати на R&D, розробку й реалізацію нових інноваційних проектів.

Висновки. Інноваційний варіант розвитку України це, безумовно, найбільш сприятливий простір

для реалізації положень концепції сталого розвитку й процвітаючої цивілізованої держави.

Запропоновані сценарії реалізації концепції і стратегії інноваційного розвитку дозволяють конструювати різні моделі функціонування виробничої та інноваційної діяльності. На основі сценарного прогнозу пропонується модель поведінки економічних агентів в Україні з урахуванням їхньої взаємодії.

Наслідкування рекомендаціям щодо побудови VI СТ буде сприяти реалізації кращого інноваційно-оптимістичного сценарію активізації підприємницького сектору економіки щодо інноваційної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стратегія інноваційного розвитку України до 2020 року в умовах глобалізаційних викликів / Проект Стратегія інноваційного розвитку України до 2020 року в умовах глобалізаційних викликів. Комітет з питань науки і освіти. – К., 2012. – 87 с.
2. Центр макроекономічного аналізу і краткосрочного прогнозування (ЦМАКП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forecast.ru/>.
3. Федулова Л.І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика: [монографія] / Л.І. Федулова. – К.: КНТЕУ, 2015. – 844 с.
4. По данным результатов аналитического проекта ЛАПЕП НИУ ВШЭ «Анализ и прогнозирование экономики в условиях перехода от посткризисной стабилизации к экономическому росту и технологической модернизации» (2011 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hse.ru/>.
5. Положения Концепции «Социальное государство в материалах V международной научной конференции «Инновационное развитие экономики России: сценарии и стратегии»; МГУ им. М.В. Ломоносова (18–20 апреля 2012 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uisrussia.msu.ru/docs/nov/sr_econ/2012/1/10_2012_1.pdf.
6. Гришин И.А. Активизация инновационной деятельности малых производственных предприятий в реализации промышленной политики региона / И.А. Гришин // Вестник Волгоградского гос. ун-та. Серия 10 «Инновационная деятельность». – 2012. – Вып. 7. – С. 5–12.
7. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (проект): Постанова Верховної Ради України від 17 лютого 2009 р. № 965-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>.
8. Про План заходів, спрямованих на реалізацію пріоритетів діяльності центральних органів виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.04.2008 р. № 569-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2008-%D1%80>.
9. Концепція Стратегії інноваційного розвитку України до 2020 р. Проблеми та обґрунтування необхідності їх розв'язання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.znaimo.com.ua/docs/76/index-